

Viorel GÎRBU

consilier al președintelui Academiei de Științe a Moldovei
în probleme economice și inovare
советник президента Академии наук Молдовы
по экономическим вопросам и инновации
Adviser to the President of the Academy of Sciences
in economic and innovation problems

UN MODEL DE DEZVOLTARE SOCIO-ECONOMICĂ ALES GREȘIT?..

Anul 2010 a marcat ieșirea economiei Republicii Moldova din criză. Astfel, în primele șase luni ale anului curent Produsul Intern Brut (PIB) al Moldovei a înregistrat o creștere în termeni reali de 5.6 procente față de perioada respectivă a anului precedent. Situația în primele șase luni ale anului 2009 era cu totul inversă, PIB al țării s-a redus cu aproape 8 la sută, Moldova resimțind din plin impactul crizei economice declanșate la nivel mondial.

Cea mai mare contribuție la creșterea economiei moldovenești în primul semestru al anului curent l-a exercitat consumul final al gospodăriilor populației, precum și creșterea stocurilor agenților economici. Pe de altă parte, componentele care descriu vigurozitatea economiei continuă să prezinte o performanță îngrijorătoare în Republica Moldova. Astfel, la creșterea PIB formarea brută de capital fix nu a contribuit în nici un fel, iar influența comerțului exterior a exercitat chiar un rol negativ, exportul net de bunuri și servicii a ciobit creșterea economică în perioada vizată cu (-) 5.6%.

Activitatea de comerț exterior este de altfel extrem de sugestivă atunci când este să dăm o evaluare calitativă evoluției economiei moldovenești pe durata anului curent. Astfel, pe primele nouă

НЕПРАВИЛЬНО ВЫБРАННАЯ МОДЕЛЬ СОЦИАЛЬНО- ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ?..

2010 год ознаменовал собой выход экономики Республики Молдова из кризиса. Таким образом, за первые шесть месяцев текущего года Валовой Внутренний Продукт (ВВП) Молдовы отметил рост на 5.6 процентов в реальном выражении по сравнению с соответствующим периодом прошлого года. Ситуация в первые шесть месяцев 2009 года была абсолютно противоположной, ВВП страны сократился почти на 8 процентов и Молдова в полной мере ощутила на себе последствия начавшегося мирового экономического кризиса.

Наибольший вклад в рост молдавской экономики в первый семестр текущего года внесло конечно потребление домашних хозяйств населения, а также увеличение запасов экономических агентов. С другой стороны, компоненты, которые описывают мощностъ экономики, продолжают представлять тревожные показатели в Республике Молдова. Таким образом, росту ВВП валовое накопление основного капитала никак не способствовало, а влияние внешней торговли сыграло даже негативную роль, чистый экспорт товаров и услуг подкосил экономический рост за время указанного периода на (-) 5.6%.

Внешнеторговая деятельность, впрочем, довольно показательна тогда, когда дается качественная оценка эволюции молдавской экономики в течение текущего года. Таким образом, за первые девять месяцев 2010 года объемы экспорта из Республики Молдова увеличились на 12.9%

A WRONG MODEL OF SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT? ..

2010 year marked the Moldovan economy coming out of recession. Thus in the first six months of this year Gross Domestic Product (GDP) of Moldova recorded in real terms an increase by 5.6 percent over the corresponding period of last year. The situation in the first six months of 2009 was completely reversed, country's GDP decreased by nearly 8 percent, Moldova feeling the full impact of triggered global economic crisis.

The largest contribution to Moldovan economic growth in the first half semester of current year was exercised by final consumption of households as well as economic entities stocks' growth. On the other hand, components that describe economy vigorousness continue to present a concerning performance in the Republic of Moldova. Thus, to GDP increase, fixed capital gross formation has not contributed in any way, and foreign trade influence has exerted even a negative role, the net export of goods and services chipped the economic growth during the covered period by (-) 5.6%.

Foreign trade activity is also highly suggestive when is to give a qualitative assessment of the evolution of Moldovan economy

luni ale anului 2010 exporturile din Republica Moldova au crescut cu 12.9% în comparație cu perioada similară a anului trecut, pe când importurile s-au majorat cu 15.5%. Ca rezultat, Moldova a înregistrat un deficit al balanței comerciale pe primele nouă luni ale anului curent de 1625,2 mil. dolari SUA. Dar importurile pot fi realizate doar în schimbul unor plăți în valută străină. Astfel, surplusul valoric al importurilor asupra exporturilor necesită a fi acoperit cu surse financiare provenite din alte părți. În cazul Moldovei, acestea s-au constituit din intrările de credite și granturi contractate pe durata anului, precum și remitențe. Doar în sectorul public datoria de stat externă a crescut cu peste 135 mil. USD, urcându-se la sfârșitul lunii octombrie curent la un sold de peste 1.1 mlrd. dolari SUA. În ceea ce privește remitențele, volumul acestora este estimat să ajungă la peste 1.3 mlrd. dolari SUA până la sfârșitul acestui an, Moldova continuând să fie în topul statelor după ponderea în PIB a transferurilor lucrătorilor plecați temporar peste hotarele țării. Un alt aspect care prezintă semne de îngrijorare este evoluția sub aspect geografic a comerțului exterior. Astfel, creșterea exporturilor Republicii Moldova s-a produs mai ales pe piețele din est, unde acestea au crescut cu 19.4%, pe când pe piețele din vest exporturile au crescut cu doar 2.1%. Acest fapt vorbește indirect despre calitatea și competitivitatea mărfurilor moldovenești, care întâmpină greutăți pe piețele cu nivel de competitivitate crescut. Situația cu importurile este inversă. Importurile din vest au crescut cu 19.2%, pe când cele din est - cu 2.7%. Această evoluție aduce, sau mai bine zis fortifică un element de instabilitate pentru economia și societatea Moldovei în ansamblu, care continuă să depindă de importurile de pe piețele pe care nu reușește să și comercializeze produsele proprii. Balanța comer-

по сравнению с аналогичным периодом прошлого года, в то время как объемы импорта возросли на 15.5%. В итоге, в первые девять месяцев текущего года Молдова зарегистрировала дефицит торгового баланса, который составил 1625,2 млн. долларов США. Но импорт может осуществляться лишь в обмен на платежи в иностранной валюте. Таким образом, стоимостное превышение импорта над экспортом необходимо покрыть за счет финансовых средств, происходящих из других источников. В случае Молдовы они состоят из поступлений кредитов и грантов, на которые в течение года заключались соглашения, а также из денежных переводов. Только в публичном секторе внешний государственный долг вырос более чем на 135 млн. долларов США, достигнув к концу октября текущего года более чем 1.1 млрд. долларов США. Что касается денежных переводов, то ожидается, что их объем может достигнуть более 1.3 млрд. долларов США до конца этого года, а Молдова продолжит занимать первые строчки в списках государств по доле в ВВП денежных переводов работников, временно уехавших из страны на заработки за границу. Другим вопросом, представляющим интерес и вызывающим тревогу, является развитие внешней торговли в географическом аспекте. Таким образом, увеличение объемов экспорта Республики Молдова произошло в особенности на восточные рынки, где они возросли на 19.4%, в то время как объемы экспорта на западные рынки увеличились лишь на 2.1%. Этот факт косвенно говорит о качестве и конкурентоспособности молдавских товаров, которые испытывают трудности на рынках с повышенным уровнем конкурентоспособности. Ситуация с импортом противоположная. Объемы импорта с запада возросли на 19.2%, в то время как объемы импорта с востока увеличились на 2.7%. Такое развитие событий приводит или, лучше сказать, усиливает элемент нестабильности в экономике и обществе Молдовы в целом, которые по-прежнему зависят от импорта с рынков, которые не успевают реализовать собственные товары. Торговый баланс за данный период ухудшился в отношениях Республики Молдова

during the current year. Thus, during the first nine months of 2010 exports from the Republic of Moldova have increased by 12.9% compared to the period of last year, while imports increased by 15.5%. As a result, Moldova has recorded a trade balance deficit in the first nine months of this year of U.S. \$ 1625.2 million. But imports can be achieved only in exchange for payments in foreign currency. Thus, value excess of imports over exports needs to be covered by financial resources from other parts. In Moldova's case these have been constituted from entries of contracted loans and grants during the year, as also remittances. Only in public sector external state debt increased by over U.S. \$ 135 million, raising to the end of October to a balance of over 1.1 billion dollars. In the matter of remittances, their volume is estimated to reach over 1.3 billion U.S. dollars by the end of this year, Moldova continuing to be in the top countries by share of GDP of temporary workers' transfers went temporary abroad. Another aspect that is showing concern signs it is geographic development in scope of foreign trade. Thus, increased exports of the Republic of Moldova were mainly on eastern markets, where they rose by 19.4% while exports to Western markets have grown by only 2.1%. This speaks indirectly about the quality and competitiveness of Moldovan goods that are experiencing difficulties on markets with the increased level of competitiveness. The situation with imports is reversed. Western imports increased by 19.2% while those from the east by 2.7%. This development brings, or rather strengthen an element of instability to the Moldovan economy and society as a whole that continues to depend on imports from markets that fail to sell their own products. The

cială pe perioada dată s-a înrăutățit în relația Republicii Moldova cu principalii săi parteneri comerciali, inclusiv: Ucraina, Federația Rusă, România, Germania, Italia, și s-a îmbunătățit, dar continuă să fie negativă, în relația cu Turcia și Belarus.

În acest context, deși Moldova a înregistrat o creștere economică în anul curent, o analiză în detaliu denotă faptul că această creștere economică se datorează creșterii consumului finanțat din intrările financiare de peste hotare. Pe când modelul economic defectuos care s-a instaurat în Moldova de mai mult de un deceniu nu a suferit schimbări. Modelul la care m-am referit este unul simplu. Astfel, viabilitatea economică a Republicii Moldova este asigurată din contul influxurilor financiare de peste hotare, venite sub forma creditelor, dar mai ales a remitențelor lucrătorilor plecați temporar peste hotare. Aceste remitențe, odată ajunse acasă, se îndreaptă în special în consum, Produsul Intern Brut în Moldova este format în proporție de peste 90% din consumul gospodăriilor populației. Consumul gospodăriilor populației, la rândul său, este asigurat într-o pondere majoră din importuri, fapt denotat de evoluția balanței comerciale a țării. Veniturile bugetului public național sunt și ele asigurate într-o pondere de peste 70% din impozitarea activităților de import și comerț. Astfel, Moldova, deși beneficiază de influxuri de valută străină, aceste intrări satisfac nevoile imediate ale țării și sunt transmise în consum, în special al bunurilor de import. Într-un astfel de model, Moldova favorizează dezvoltarea economică a altor state prin consumul produselor finale importate, dar și prin faptul că o parte semnificativă din forța de muncă activă și cu calificare înaltă, nefiind în stare să-și găsească un loc de muncă în țară, este nevoită să activeze, implicit să participe la circuitul și dezvoltarea economică a altor state.

со своими основными торговыми партнерами, в том числе: Украиной, Российской Федерацией, Румынией, Германией, Италией, и улучшился, но продолжает быть отрицательным, в отношениях с Турцией и Беларусью.

В этом контексте, хотя Молдова зарегистрировала в текущем году экономический рост, подробный анализ свидетельствует о том, что данный экономический рост связан с увеличением потребления, финансируемого за счет финансовых поступлений из-за рубежа. А неправильная экономическая модель, установившаяся в Молдове уже больше десятилетия, не претерпела никаких изменений. Модель, на которую мы сослались, очень проста. Таким образом, экономическая жизнеспособность Республики Молдова обеспечивается за счет финансовых вливаний из-за рубежа, поступающих в виде кредитов и, особенно, в виде денежных переводов гастарбайтеров, временно уехавших на заработки за границу. Эти денежные переводы, как только поступают домой, направляются на потребление, свыше 90% Валового Внутреннего Продукта в Молдове формируются за счет потребления домашних хозяйств населения. Основная доля потребления домашних хозяйств населения, в свою очередь, обеспечивается за счет импорта, о чем свидетельствует эволюция торгового баланса страны. Доходы национального публичного бюджета в соотношении более 70% также обеспечены за счет налогообложения импортных операций и торговой деятельности. Таким образом, несмотря на то, что в Молдову поступают вливания в иностранной валюте, эти поступления удовлетворяют насущные потребности страны и направлены на потребление, в частности импортных товаров. Избрав такую модель Молдова способствует экономическому развитию других государств потреблением импортных конечных товаров, а также тем, что значительная часть активной и высококвалифицированной рабочей силы, будучи не в состоянии трудоустроиться в стране, вынуждена работать и, тем самым, участвовать в обороте и экономическом развитии других государств.

trade balance during the reporting period worsened in Republic Moldova's relations with its major trading partners, including Ukraine, the Russian Federation, Romania, Germany, Italy, and has improved but continues to be a negative relationship with Turkey and Belarus.

In this context, while Moldova has recorded economic growth this year, a detailed analysis shows that this growth is due to increased consumption financed by financial inflows from abroad. While flawed economic model that was established in Moldova for more than a decade has not changed. Model to which I referred is simple. Thus, Moldova's economic viability is ensured at the expense of financial inflows from abroad, coming as loans but especially remittances from temporary workers working abroad. These remittances, once reached home goes especially for consumption, Gross Domestic Product in Moldova is formed more than 90% of household consumption. Household consumption in turn is ensured in a major share of imports, which denote country's trade balance development. Public national budget revenues are also ensured in a share of over 70% of import taxes and trade activities. Thus, although Moldova is receiving foreign currency inflows, these inflows meet the immediate needs of the country and are submitted for consumption, particularly for imported goods. In such a model, Moldova fosters economic development of other states by consumption of imported final products but also by the fact that a significant part of the active and highly qualified workforce, unable to find a job in the country, is forced to activate, to implicitly participate in the circuit and economic development of other countries.

Este greu de înțeles cum în cadrul unui astfel de model poate avea loc dezvoltarea socio-economică în Moldova. Singura evoluție posibilă pentru viitor, *dacă nu se vor opera schimbări radicale*, este absorbția economiei naționale de către alte economii mai puternice, care se va realiza prin investiții străine și importuri. Doar că rezultatul firesc al unei astfel de evoluții (este mai potrivit să numim acest proces involuție) este transformarea majorității populației țării în „gastarbeiteri” chiar la ei acasă.

Este regretabil faptul că elita politică din Moldova nu conștientizează importanța realizării unor investiții pentru viitor, fie chiar și cu anumite costuri sociale în prezent. Dar, independența politică a oricărui stat este bazată în primul rând pe independența economică a acestuia; astfel, prin promovarea unei politici economice mioape, *clasa politică din țară își limitează propriul spațiu de manevră.*

Ca platformă pentru elaborarea unei politici economice menite să schimbe starea lucrurilor descrisă mai sus ar putea să servească experiența statelor din regiunea Asiei de Sud-Est, care s-au bazat pe un model de creștere economică orientat spre export. Pentru implementarea acestuia, statele menționate au folosit instrumente de creditare subvenționată a activităților de dezvoltare industrială (fondarea de stat a unei instituții specializate în acordarea creditelor pentru dezvoltarea economică constituie un element care necesită a fi luat în considerație); protecția producătorilor locali și subvenționarea exporturilor de mărfuri și servicii, în special a celor destinate piețelor din vest.

Situația economică generală care a fost influențată de criza economică recentă, dar și instabilitatea politică din Moldova, pot servi ca justificări ale lipsei unei schimbări calitative în sfera economică pe durata anului curent în Republica Moldova. Dar va urma oare o astfel de schimbare în anul viitor?

Трудно понять, как при такой модели может происходить социально-экономическое развитие Молдовы. Единственным возможным путем эволюции в будущем при условии, что не произойдет никаких радикальных изменений, является поглощение национальной экономики другими более мощными экономиками, которое может состояться за счет иностранных инвестиций и импорта. Только вот естественным результатом такой эволюции (этот процесс уместнее назвать инволюцией) может стать превращение большей части населения страны в «гастарбайтеров» непосредственно у них дома.

Достоин сожаления тот факт, что политическая элита Молдовы не осознает важность реализации инвестиций в будущее, пусть даже с определенными социальными затратами в настоящем. Но политическая независимость каждого государства зиждется, прежде всего, на его экономическую независимость, таким образом, проводимой близорукой экономической политической класс страны ограничивает свое собственное пространство для действий.

В качестве платформы для разработки экономической политики, призванной изменить описанное выше состояние дел, может служить опыт государств Юго-Восточной Азии, которые основывались на модели экономического роста, направленной на экспорт. Для ее внедрения указанные государства использовали инструменты субсидируемого кредитования деятельности в области промышленного развития (создание государством специализированного учреждения по предоставлению кредитов на экономическое развитие является одним из элементов, который должен быть принят во внимание); защиту местных производителей и субсидирование экспорта товаров и услуг, особенно, предназначенных для западных рынков.

Общая экономическая ситуация, ощутившая влияние недавнего экономического кризиса, а также политическая нестабильность Молдовы могут послужить оправданием отсутствию качественных перемен в экономической сфере Республики Молдова за период текущего года. Но произойдут ли такие перемены в будущем году?

It is hard to understand how under such a model the socio-economic development of Moldova could take place. The only possible development for future unless shall take place radical changes it is national economy absorption by other stronger economy that will be achieved through foreign investment and imports. Only the natural result of such developments (it is more appropriate to call this process *involution*) it is the conversion of most country's people in „gastarbeiters” even at home.

It is regrettable that the Moldovan political elite does not realize the importance of investment for the future even with certain social costs in present. But political independence of any state is based primarily on its economic independence, hence by promoting a myopic economic policy, country's political class limits their own room for manoeuvre.

As a platform for developing an economic policy aimed at changing the state of affairs described above could serve countries' experience of Southeast Asia region or based on a model of *export-oriented growth*. For its implementation mentioned States had used subsidized lending instruments of industrial development activities (state foundation of a lending institution specializing in economic development is one element that needs to be taken into account); the protection of local producers and subsidizing exports of goods and services, especially those intended for Western markets.

General economic situation has been influenced by recent economic crisis, but also political instability from Moldova can serve as a justification for the lack of qualitative changes in the economic sphere during this year in Republic of Moldova. But is such a change going to take place in the next year?